

THE EFFECT OF PRODUCTION EFFICIENCY ON ECONOMIC RESULTS IN PIG BREEDING

Boudný J., Špička J.

Institute of Agricultural Economics and Information, Prague, Czech Republic

Abstract

Agricultural enterprises specializing in breeding pigs in the Czech Republic are characterized by relatively low profitability compared with other types of farming. Nevertheless, the economic results vary depending on production efficiency of pig breeding. The question is how much considerable are the differences. Thus, the aim of the paper is to evaluate differences of economic outcomes in pig breeding, depending on the production efficiency of sows and fattening pigs. The analysis is based on the sample survey of production costs and revenues which has been carried out annually by Institute of Agricultural Economics and Information. The results indicate that mean profitability of pig farming is negative in all intervals of production efficiency, but a smaller loss is realized in case of higher performance of fattening pigs and sows. The cost of a slaughter pigs are highly dependent on the work productivity in breeding sows (number of weaned piglets and their health) as well as on the production efficiency in rearing pigs – these factors affect approximately 50 % of total cost of the slaughter pigs. The remaining 50% is on the stage of fattening pigs.

Key Words: Pig breeding, sows, profitability, economic results

Podniky specializované na chov prasat jsou v ČR charakteristické relativně nízkou rentabilitou v porovnání s podniky s odlišným výrobním zaměřením. Z výsledků komoditní analýzy vepřového masa po vstupu ČR do EU vyplývá, že nízká konkurenceschopnost výroby vepřového masa v ČR se projevila dynamickým prohloubením záporného salda zahraničního obchodu s vepřovým masem a postupným snižováním stavů prasat a produkce vepřového masa. Zároveň jsou podniky zaměřené na chov prasat opatřeními Společné zemědělské politiky nejméně podporovány a vliv provozních dotací nezvyšuje příjmovou úroveň podniků do takové míry, jako je tomu u jiných specializací (BAŠEK a kol., 2010).

Příčinu nízké rentability chovu prasat lze spatřovat především v nízké užitkovosti prasníc, vysoké spotřebě krmiv na jatečné prase a nižší produktivitě práce, což se výrazně projevuje v nákladech na produkci. V případě růstu cen krmiv lze v České republice očekávat výraznější dopad na rentabilitu a konkurenceschopnost vzhledem k rozhodujícímu podílu na nákladech v produkci prasat (JANOTOVÁ, BOUDNÝ, 2012).

Odborných článků zaměřených na analýzu determinantů užitkovosti prasat byla publikována celá řada, od článků zaměřených na veterinární aspekty ovlivňující užitkovost v chovech prasat (JOHANSEN et al., 2004), přes analýzu vlivu technologických systémů krmení (PATTERSON, 1989), až po zahrnutí ekonomických aspektů ovlivňujících chovy prasat (HOUŠKA et al. 2004, QUINTON et al., 2006). Prostor pro analýzu existuje v ČR v oblasti vyhodnocení vlivu diferencí mezi chovy s různou užitkovostí prasníc a prasat ve výkrmu na ekonomiku chovů. S využitím databáze nákladů a výnosů vybraných

zemědělských komodit, kterou disponuje Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) je možné tuto závislost vyhodnotit.

Cílem článku je vyhodnotit rozdíly ekonomických výsledků chovu prasat v ČR v závislosti na užitkovosti prasníc a prasat ve výkrmu.

Materiál a metody

Ekonomické výsledky chovu prasníc a výkrmu prasat v ČR vycházejí z výběrového šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků za rok 2010, které je každoročně zpracováváno v ÚZEI. Podkladová data jsou převzata z účetnictví zemědělských podniků, které evidují náklady a výnosy na jednotlivé kategorie v chovu prasat v požadované kvalitě. Náklady a výnosy jsou kalkulovány v souladu s metodikou kalkulací nákladů a výnosů v zemědělství (POLÁČKOVÁ a kol., 2010), která je doporučena k používání v zemědělských podnicích, pro následující kategorie prasat: prasnice, předvýkrm prasat, výkrm prasat a mladé chovné prasnice. Finanční údaje za jednotlivé kategorie prasat jsou dále doplněny o naturální informace o produkci, počtu narozených selat, úhynech zvířat, přírůstcích atd. Na základě těchto údajů jsou kalkulovány hlavní ukazatele užitkovosti a náklady na hlavní výrobky v jednotlivých fázích odchovu prasat tj. počet odstavených selat na prasnici, úhyn selat, přírůstky zvířat, náklad na odstavené sele, náklad na přírůstek v předvýkrmu a výkrmu prasat, náklad na jatečné prase. K nákladům jsou zjišťovány také výnosy a je počítána nákladová rentabilita odchovu selat a chovu prasat.

V roce 2010 bylo ve výběrovém šetření ÚZEI zahrnuto 240 zemědělských podniků, z tohoto počtu se odchovem selat zabývalo 60 podniků a výkrmem prasat 78 podniků, jejichž podíl na celkovém počtu prasat ve výkrmu přesahoval 10 %. Z technologického hlediska je chov prasat v podnicích provozován buď komplexně tj. v rámci uzavřeného obratu stáda, kdy podnik produkuje vlastní odchovaná selata, která jsou převáděna do výkrmu prasat a vykrmována do jatečné hmotnosti, nebo se podniky specializují na odchov selat do hmotnosti cca 25 kg, která dále prodávají, nebo je provozován pouze výkrm prasat, kdy veškerá selata vstupující do výkrmu jsou nakupována. V praxi lze pozorovat také kombinovaný způsob, kdy část selat pochází z vlastního odchovu a část je nakupovaná. Z tohoto pohledu lze rozlišit ekonomiku chovu prasníc a ekonomiku výkrmu prasat.

Výsledky

Ekonomika chovu prasníc

Chov prasníc je z chovatelského i ekonomického hlediska jedním z nejnáročnějších odvětví chovu prasat. Cílem chovu prasníc je produkovat selata pro vlastní odchov, nebo prodej a stejně jako v každém odvětví dosahovat zisku. Určitým předpokladem efektivnosti chovu prasníc je zabezpečení dobrého zdravotního stavu zvířat a vysoké užitkovosti prasníc charakterizované počtem odstavených selat na prasnici. Každoročně by od každé prasnice mělo být odchováno alespoň 22 zdravých selat.

Jakým způsobem ovlivňuje užitkovost prasníc ekonomiku chovu prasníc, uvádí tab. 1. Z této tabulky vyplývá, že náklady na prasnici a rok se v roce 2010 pohybovaly v závislosti na počtu odstavených selat v rozmezí 23 000 – 28 900 Kč. Dalo by se říci, že s rostoucím počtem odstavených selat se celkové náklady na prasnici zvyšovaly. U podniků ve skupině 20-23 odstavených selat tento trend neplatil, náklady na prasnici byly nižší než v sousedních skupinách. Faktem je, že průměrný počet chovaných prasníc na podnik byl v této skupině 650 ks, v ostatních skupinách to bylo zhruba 3x méně. Z toho vyplývá, že ve skupině 20-23 byly zastoupeny poměrně větší chovy, ve kterých byly realizovány úspory z rozsahu, o čem svědčí výrazně nižší režijní náklady a náklady pomocných činností.

Nejvýznamnějšími nákladovými položkami byly náklady na krmiva nakupovaná (23 % z celkových nákladů), krmiva vlastní (9 %), mzdové a osobní náklady (22 %). Ostatní náklady (odpisy, režie, náklady pomocných činností) tvořily v průměru 25 % celkových nákladů. S rostoucím počtem odstavených selat na prasnici se zvyšovaly náklady na krmiva celkem, současně byl pozorován růst nákladů na vlastní krmiva a pokles nakupovaných krmiv. Ve skupinách s více než 17 odstavenými selaty na prasnici byly zjištěny nepřilíš velké rozdíly v nákladech na léčiva (1 200 -1 400 Kč/prasnici),

nejvyšší byly ve skupině s největší koncentrací prasníc (20-23 selat). Podniky s méně než 17 odstavenými selaty na prasnici vynaložily na léčiva pouze třetinu nákladů ve srovnání s podniky v ostatních skupinách. Na základě zjištěných úhynů selat do odstavu vyplývá, že s rostoucími náklady na léčiva se úhyn selat snižoval. Nejméně selat uhynulo v podnicích s 20-23 odstavenými selaty na prasnici (méně než 7 %), v podnicích s méně než 20 selaty na prasnici byl úhyn selat podstatně vyšší (zhruba o 5-6 procentních bodů). Náklad na odstavené sele je ovlivněn celkovými náklady vynaloženými na prasnici, počtem narozených selat na prasnici a úhynem selat do odstavu. Z tabulky č. 1. vyplývá, že s rostoucím počtem odstavených selat na prasnici se náklad na odstavené sele snižoval. V podnicích s více než 20 odstavenými selaty na prasnici byly náklady na odstavené sele přibližně o 250 až 300 Kč nižší než v podnicích s méně než 20 selaty na prasnici. Tento rozdíl představoval ve finále přibližně 2,6-2,8 Kč/kg ž. hm. jatečného prasete (v závislosti na jatečné hmotnosti). Hmotnost odstavených selat se podle informací z obrátů stáda pohybovala v rozmezí 8-8,6 kg, s rostoucím počtem odstavených selat na prasnici se hmotnost selat snižovala. V této hmotnosti byla selata převáděna do kategorie předvýkrm selat. V jednotlivých skupinách podle počtu odstavených selat na prasnici byly dále kalkulovány náklady v navazující kategorii – předvýkrmu prasat. Jelikož se jedná o podniky s uzavřeným obratem stáda, nebylo přistoupeno k modelovému výpočtu do jednotné prodejní hmotnosti, ale byly použity skutečné hmotnosti selat zjištěné v obratu stáda. V předvýkrmu selat byla zjištěna rozdílná hmotnost selat určených k dalšímu výkrmu a selat určených k prodeji. Zatímco prodejní hmotnost selat se v jednotlivých skupinách pohybovala v rozmezí 24-28 kg, hmotnost selat převáděných do výkrmu se pohybovala od 31 kg do 37 kg. K vyjádření ekonomiky chovu prasníc bylo uvažováno, že počet odstavených selat snížený o úhyn v předvýkrmu představoval počet prodaných selat na prasnici. Ve skutečnosti se však prodej selat pohyboval pouze kolem 10 % z celkové produkce selat. Náklad od odstavu do prodeje se v jednotlivých skupinách pohyboval v závislosti na konečné „prodejní“ hmotnosti kolem 490 Kč. Celkový náklad na „prodané“ sele byl nejnižší ve skupině s 20-23 odstavenými selaty na prasnici, naopak ve skupině s méně než 17 odstavenými selaty byly náklady o 300 Kč vyšší a dosáhly hodnoty 1 953 Kč. Celkové náklady na prodaná selata se s rostoucím počtem odstavených selat zvyšovaly.

Rentabilita chovu prasníc byla vypočtena s využitím průměrné realizační ceny selat podle EUROSTATu, která v roce 2010 činila 53,56 Kč/kg ž. hm. S rostoucím počtem odstavených selat na prasnici se zvyšovaly celkové náklady na prodaná selata, ale současně rostly také tržby. Ve všech skupinách podle užitkovosti prasníc byl chov prasníc nerentabilní, ztráta na prasnici se pohybovala od 4 500 Kč až do 10 300 Kč.

Tabulka 1. Ekonomické ukazatele chovu prasnic v roce 2010 podle počtu odstavených selat

Ukazatel	Mj	do 17	17-20	20-23	nad 23	Celkem
Náklad na prasnici	Kč	22 977	26 084	25 283	28 874	25 763
Počet narozených selat na prasnici	ks	17,96	20,93	23,35	27,06	22,8
Počet odstavených selat na prasnici	ks	15,67	18,56	21,75	24,84	20,78
Počet "prodaných" selat na prasnici ¹⁾	ks	13,97	17,48	20,92	23,47	19,61
Náklad na odstavené sele	Kč	1 467	1 405	1 162	1 162	1 240
Náklad na sele od odstavu do prodeje ²⁾	Kč	486	485	486	542	488
Tržba za prodané sele ³⁾	Kč	1 447	1 298	1 426	1 512	1 420
Náklad na prodaná selata celkem	Kč	27 282	33 032	34 494	39 993	33 869
Tržba za prodaná selata	Kč	20 220	22 686	29 828	35 483	27 834
Zisk/ztráta na prasnici	Kč	-7 062	-10 345	-4 666	-4 510	-6 035
Míra rentability	%	-25,9	-31,3	-13,5	-11,3	-17,8

¹⁾ Počet "prodaných" selat na prasnici je teoretický, jedná se o počet odstavených selat na prasnici po zohlednění úhynu v předvýkrmu prasat

²⁾ V průměru od 8,3 kg do 26,5 kg; v jednotlivých skupinách byla použita skutečně vykázaná hmotnost podle obratu stáda, proto se hmotnosti liší.

³⁾ Hmotnost prodaných selat 24-28 kg (UZEI) při ceně 53,56 Kč/kg živé hmotnosti selete(EUROSTAT)

Zdroj: vlastní zpracování

Ekonomika výkrmu prasat

Výkrm prasat je navazujícím článkem předvýkrmu prasat. Jak již bylo uvedeno v úvodní části, výkrm prasat může být v podniku realizován několika způsoby, buď v rámci uzavřeného obratu stáda, otevřeného obratu stáda, nebo kombinací obou systémů.

V této kapitole byla pozornost zaměřena na ekonomiku výkrmu prasat ze dvou pohledů. Prvním pohledem je porovnání nákladovosti ve výkrmu prasat v závislosti na intenzitě výroby, která je charakterizovaná přírůstkem ve výkrmu prasat, druhý pohled zkoumá vliv užitkovosti prasnic na nákladovost jatečných prasat v podnicích s uzavřeným obratem stáda.

Pro účely srovnání nákladovosti v závislosti na intenzitě výroby byly podniky s chovem prasat rozděleny do čtyř skupin užitkovosti, podle užitkovosti dosažené u výkrmu, tj. přibližně od 33 kg do jateční hmotnosti kolem 110 kg. V každé skupině užitkovosti byly za jednotlivé podniky k dispozici také náklady na odchov selat a předvýkrm prasat, bylo tedy možné vyjádřit náklad na jatečné prase v rámci uzavřeného obratu stáda.

Náklady na jatečné prase jsou ovlivněny výsledky v jednotlivých fázích odchovu, tj. náklady na odchov selat, v předvýkrmu prasat a náklady ve výkrmu prasat. Dosažení dobrých ekonomických výsledků ovlivňuje řada faktorů, jako jsou kvalitní krmiva, kvalitní genetický materiál, zdravotní stav zvířat, technologie odchovu, počet

odstavených selat na prasnici a jejich vitalita, přírůstky v předvýkrmu a výkrmu prasat. V rámci uzavřeného obratu stáda nelze dosáhnout celkově přijatelného výsledku, pokud budou kvalitní výsledky dosahovány pouze ve výkrmu prasat a nikoliv v předchozích kategoriích. Náklady na mladá prasata do cca 30 kg se podílí na celkových nákladech jatečného prasete 50 %, zbytek nákladů připadá na fázi výkrmu prasat.

V jednotlivých skupinách užitkovosti byl zjištěn rozdílný průměrný počet odstavených prasat za rok na podnik. Průměrný počet prasat ve výkrmu, který se ročně protočí v podniku, byl vypočten pomocí jednoduchého vzorce (počet KD/365/počet podniků ve skupině*obrátkovost) a umožňující porovnat proporce mezi jednotlivými skupinami. Zatímco ve skupině s nejnižší užitkovostí připadalo na podnik za rok v průměru 880 ks prasat ve výkrmu, ve skupinách 59-70 kg/100KD a nad 79 kg/100KD to bylo více než 3 100 ks prasat ve výkrmu za rok. Netypickou skupinou byly podniky v intervalu užitkovosti 70 až 79 kg/100KD, ve které průměrný počet prasat na podnik přesahoval 7 500 ks za rok. V jednotlivých skupinách byla zjištěna rozdílná hmotnost odstavených selat, selat převáděných do výkrmu a jatečná hmotnost prasat (tab. 2). Při porovnávání nákladovosti mezi jednotlivými skupinami je proto potřeba srovnávat výsledné náklady na jednotku výroby (1 kg ž. hm.), protože celkové náklady na jatečné prase jsou ovlivněny rozdílnou jateční hmotností.

Tabulka 2. Náklady ve výkrmu prasat v závislosti na intenzitě výroby

Ukazatel	Měrná jednotka	Užitkovost (kg/100KD)			
		do 59	59-70	70-79	nad 79
Náklad na odstavené sele	Kč/ks	1 424	1 314	1 117	1 516
Náklad v předvýkrmu	Kč/ks	670	709	620	652
Náklad ve výkrmu	Kč/ks	2 273	1 661	1 883	1 596
Náklad na jatečné prase celkem	Kč/ks	4 367	3 684	3 619	3 764
Tržba na jatečné prase celkem	Kč/ks	2 929	2 738	3 077	2 957
Náklady na přírůstek ve výkrmu	Kč/kg	29,06	23,71	22,57	20,93
Náklady na živou hmotnost	Kč/kg	39,97	35,43	31,50	34,13
Průměrná realizační cena	Kč/kg	26,81	26,33	26,79	26,81
Hmotnost odstaveného selete	kg	7,4	8,7	8,1	8,6
Hmotnost předvýkrm	kg	31,0	33,9	31,5	34,0
Hmotnost při vyskladnění	kg	109,3	104,0	114,9	110,3

Poznámka: Tržba zohledňuje průměrnou realizační cenu za kg ž. hm. a průměrnou jatečnou hmotnost.

Zdroj: vlastní zpracování

Z výsledků vyplývá, že intenzita výroby má zásadní vliv na nákladovost a celkovou ekonomiku výkrmu prasat. Intenzivní výkrm prasat výrazně zkracuje dobu odchovu jatečného prasete a ovlivňuje náklady na 1 kg přírůstku a 1 kg živé hmotnosti.

S růstem užitkovosti ve výkrmu prasat docházelo k růstu celkových vlastních nákladů na 100 KD, ale vzhledem k rostoucí užitkovosti se náklady na jednotku výroby (1 kg přírůstku) snižovaly (tab. 2). Především se s rostoucí užitkovostí zvyšovaly požadavky na kvalitní krmiva a to se promítlo v rostoucích nákladech na krmiva. Mezi jednotlivými intervaly užitkovosti dochází ke změně poměru vlastních a nakupovaných krmiv. Zatímco podniky v intervalu s nejnižší, ale také s nejvyšší užitkovostí vynakládaly podstatně více prostředků za krmiva vlastní, v intervalech 59-70 a 70-79 tomu bylo přesně naopak. Bylo zjištěno, že v podnicích s vyšším podílem nákladů na vlastní krmiva byl průměrný stav prasat nižší. Pracovní a režijní náklady se s rostoucí užitkovostí snižovaly, naopak rostly odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku a náklady na léčiva. Náklady na léčiva i odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku byly nejvyšší ve skupině podniků s užitkovostí 70-79 kg/100KD, ve které byla zároveň nejvyšší koncentrace prasat. Pokles mzdových nákladů s růstem užitkovosti vypovídá o vyšší efektivitě práce, rostoucí odpisy (především v intervalu užitkovosti 70-79 kg/100KD) pak o modernějších technologiích v těchto podnicích. S rostoucí užitkovostí ve výkrmu prasat

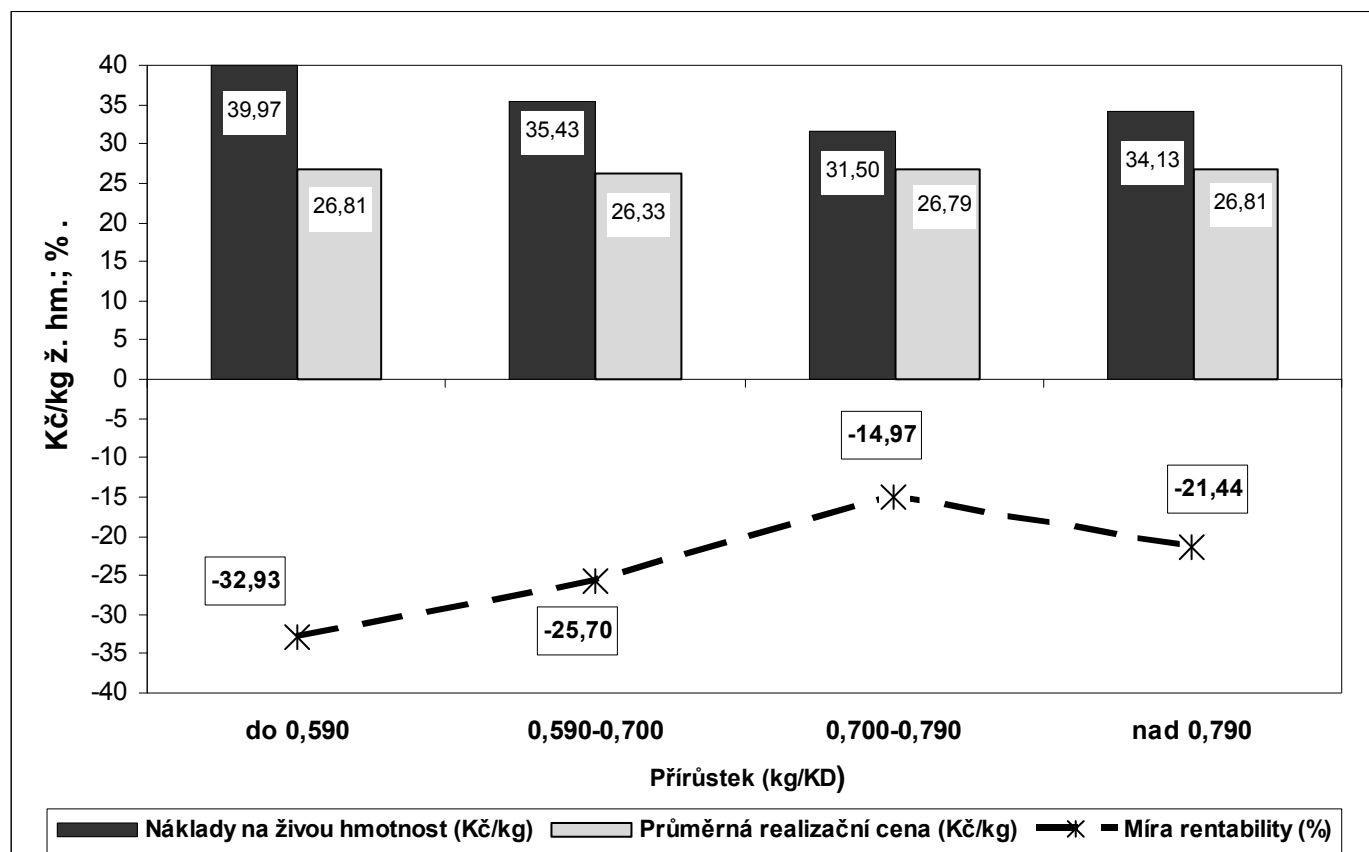
rostla efektivnost vynaložených nákladů, protože užitkovost se zvyšovala rychlejším tempem než náklady. V intervalu s nejvyšší užitkovostí byly celkové náklady na 100 KD ve srovnání s podniky v intervalu s nejnižší užitkovostí o 9 % vyšší, ale užitkovost byla o 51 % vyšší. Efekt vyšší užitkovosti se projevil v nižších nákladech na 1 kg přírůstku o 28 %. S rostoucí užitkovostí se navíc zkracuje doba výkrmu a zrychluje obrátkovost, a tím jsou lépe využity stájové kapacity. Nejnižší náklady na 1 kg přírůstku (21 Kč) byly dosaženy ve skupině podniků s nejvyšší užitkovostí (nad 79 kg/100KD), podniky ve skupině s nejnižší užitkovostí dosahovaly náklady na 1 kg živé hmotnosti o 8 Kč vyšší.

Náklady na živou hmotnost jatečného prasete byly kalkulovány se zohledněním nákladovosti v odchovu selat a v předvýkrmu prasat zjištěné ve vytvořených skupinách podle užitkovosti prasat ve výkrmu. Nejnižšího nákladu na 1 kg živé hmotnosti jatečného prasete nebylo dosaženo ve skupině podniků s nejvyšší užitkovostí prasat (přestože v této skupině byl výkrm nejlevnější), ale ve skupině užitkovostí prasat 70-79 kg/100 KD. Náklad na 1 kg ž. hm. byl v této skupině minimálně o 2,6 Kč nižší než v ostatních skupinách. Z tab. 2 je zřejmé, že největší úspora byla realizována ve fázi odchovu selat, kdy náklady na odstavené sele byly minimálně o 200 Kč nižší. Koncentrace prasat i prasníc byla v této skupině (70-79 kg/100KD) podstatně větší, než v ostatních skupinách podle užitkovosti. Také počet odstavených selat na prasnici (20,7 selat) byl o 1-2 selata vyšší než v ostatních skupinách.

Míru rentability a faktory, které ji ovlivňují, znázorňuje graf 1. Náklad na jatečné prasce je součtem nákladů na odstavené sele, náklady vynaložené v předvýkrmu prasat a ve výkrmu prasat. V závislosti na vynaložených nákladech v jednotlivých fázích odchovu, užitkových parametrech a finální hmotnosti jatečného prasete se náklad na jatečné prasce pohyboval v rozmezí 3 620 - 4 370 Kč. Jak bylo uvedeno dříve, jateční hmotnost se v jednotlivých skupinách

užitkovosti lišila, v průměru se pohybovala mezi 104-115 kg. Graf 1 ukazuje, že v roce 2010 tržby nepokrývaly náklady v žádné skupině podniků. Vyšší užitkovost přispívala k dosažení lepší rentability. Nicméně nejlepší rentabilita, -15 %, byla dosažena ve skupině s užitkovostí prasat ve výkrmu 70-79 kg/100KD, ztráta na jatečné prasce činila 540 Kč, tj. 4,7 Kč/kg ž. hm. V ostatních skupinách ztráta dosahovala až 1 440 Kč na jatečné prasce, tj. cca 13 Kč/kg ž. hm.

Graf 1. Náklady výkrmu prasat v závislosti na užitkovosti v roce 2010

Vliv užitkovosti prasnic na ekonomiku jatečných prasat v podmínkách uzavřeného obratu stáda

Tato kapitola navazuje na ekonomiku chovu prasnic, ve které byl zkoumán vliv počtu odstavených a prodaných selat na ekonomiku chovu prasnic. Podniky byly tříděny do skupin podle užitkovosti prasnic a v každé skupině byly kalkulovány náklady pro navazující kategorie na odstavená selata, tj. předvýkrm prasat a výkrm. V kapitole ekonomika chovu prasnic byly náklady v předvýkrmu prasat kalkulovány na „prodané“ sele. Vzhledem k faktu, že selata byla do výkrmu převáděna ve vyšší hmotnosti, než v jaké byla prodávána, budou v této kapitole kalkulovány náklady v předvýkrmu do vyšší hmotnosti, tj. přibližně od 8,3 do 33 kg.

Jak bylo uvedeno v kapitole o ekonomice chovu prasnic, náklady na odstavené sele se s rostoucím počtem odstavených selat na prasnici snižovaly. V podnicích s více než 20 odstavenými selaty na prasnici byly náklady na sele přibližně o 250-300 Kč nižší, než u podniků s méně než 20 selaty na prasnici. Náklad v předvýkrmu prasat se v závislosti na přírůstku a hmotnosti při převodu do výkrmu pohyboval mezi 600-770 Kč. Srovnání absolutních nákladů na přírůstek v předvýkrmu je pouze relativní, protože selata byla odstavována a převáděna do výkrmu v rozdílných hmotnostech. Užitkovost prasat v předvýkrmu byla velmi vyrovnaná ve všech třech skupinách do 23 odstavených selat na prasnici a pohybovala se kolem 0,406 kg/KD. Ve skupině s nejvyšší

užitkovostí prasnic byla dosažena také nejvyšší užitkovost v předvýkrmu prasat ve srovnání s podniky v ostatních skupinách (cca o 5 %). Náklad na 1 kg přírůstku v předvýkrmu se pohyboval ve všech skupinách kolem 27 Kč, pouze ve skupině 17-20 selat na prasnici byly náklady na přírůstek vyšší asi o 3,5 Kč/kg ž. hm.

Náklady na jatečné prase jsou vysoce závislé na efektivitě práce v odchovu prasnic (počtu odstavených selat a jejich zdravotním stavu) a efektivitě v předvýkrmu, celkové náklady na jatečné prase ovlivňují přibližně z 50 %. Zbývajících 50 % připadá na fázi výkrmu prasat.

Výkrm prasat je z hlediska délky výkrmu (kolem 100 dnů) a množství spotřebovaného krmiva nejnáročnější. Především je nutné zabezpečit kvalitních krmiva, která efektivně podpoří užitkový potenciál zvířat a jejich zdravotní stav. Kvalitní užitkové parametry výrazně zkrátí dobu výkrmu a zvýší obrátkovost zvířat.

Užitkovost ve výkrmu prasat byla nejvyšší ve skupinách 17-20 a 20-23, ale za cenu podstatně vyšších nákladů na krmný den (především krmiva, léčiva, mzdové a osobní náklady a odpisy). V ostatních skupinách (do 17 a nad 23) byly náklady na krmný den přibližně o 10 % nižší. Nejefektivnější byl výkrm prasat ve skupině nad 23 selat, kde byl při rozumných nákladech na krmný den (15,6 Kč) a užitkovosti 0,73 kg/KD dosažen nejnižší náklad na 1 kg přírůstku (20,93 Kč). Ve srovnání s ostatními skupinami podniků byly na 1 KD vynaloženy především nižší náklady na krmiva a léčiva.

Celkové náklady na jatečné prase se v závislosti na užitkovosti prasnic, efektivitě v předvýkrmu a ve výkrmu pohybovaly v rozmezí 3 420-4 040 Kč, tzn. rozdíl v nákladu na jatečné prase činil přibližně 370 až 600 Kč, tj. 3,3-5,5 Kč/kg ž. hm.

Je nutné upozornit, že prasata v každé skupině užitkovosti byla vykrmována do různé jatečné hmotnosti,

proto je srovnání celkového nákladu na jatečné prase v jednotlivých skupinách relativní. Vhodným ukazatelem pro srovnání nákladovosti je náklad na 1 kg ž. hm. Nejlepšího výsledku na 1 kg ž. hm. dosáhly podniky ve skupinách s 20-23 a více než 23 odstavenými selaty na prasnici, úspora na 1 kg ž. hm. činila více než 4 Kč ve srovnání s podniky ve skupinách s méně než 20 odstavenými selaty na prasnici. Z tab. 3 vyplývá, že ke značným úsporám nákladů docházelo především při odchovu selat, v ostatních fázích (předvýkrm, výkrm) již nebylo možné případnou ztrátu smazat. Vysoký počet odstavených a zdravých selat na prasnici lze tedy považovat za klíčový předpoklad ke snížení nákladů na 1 kg živé hmotnosti jatečných prasat. Ve skupinách 20-23 a nad 23 selat na prasnici bylo nejlepšího výsledku dosaženo především díky vysokému počtu odstavených selat na prasnici, relativně nízkému úhynu selat a dobrým výsledkům v předvýkrmu i výkrmu prasat.

Graf 2 uvádí, jak se jednotlivé fáze chovu prasat podílejí na celkových nákladech v závislosti na počtu odstavených selat na prasnici za rok v systému uzavřeného obratu stáda.

Zisk/ztráta na jatečné prase je dán rozdílem nákladů a tržeb. Celková tržba na jatečné prase byla vypočtena jako součin realizační ceny za 1 kg a jatečné hmotnosti. Z výsledků za rok 2010 je patrné, že ve všech skupinách podle užitkovosti prasnic bylo dosaženo ztráty, která se v závislosti na počtu odstavených selat na prasnici pohybovala od 530 až 1 100 Kč na jatečné prase. S rostoucím počtem odstavených selat na prasnici se ztráta na 1 kg ž. hm. i na jatečné prase snižovala, nicméně míra rentability byla záporná a pohybovala se od -14,7 % do -28,2 %, s rostoucí užitkovostí prasnic i prasat ve výkrmu se rentabilita zlepšovala.

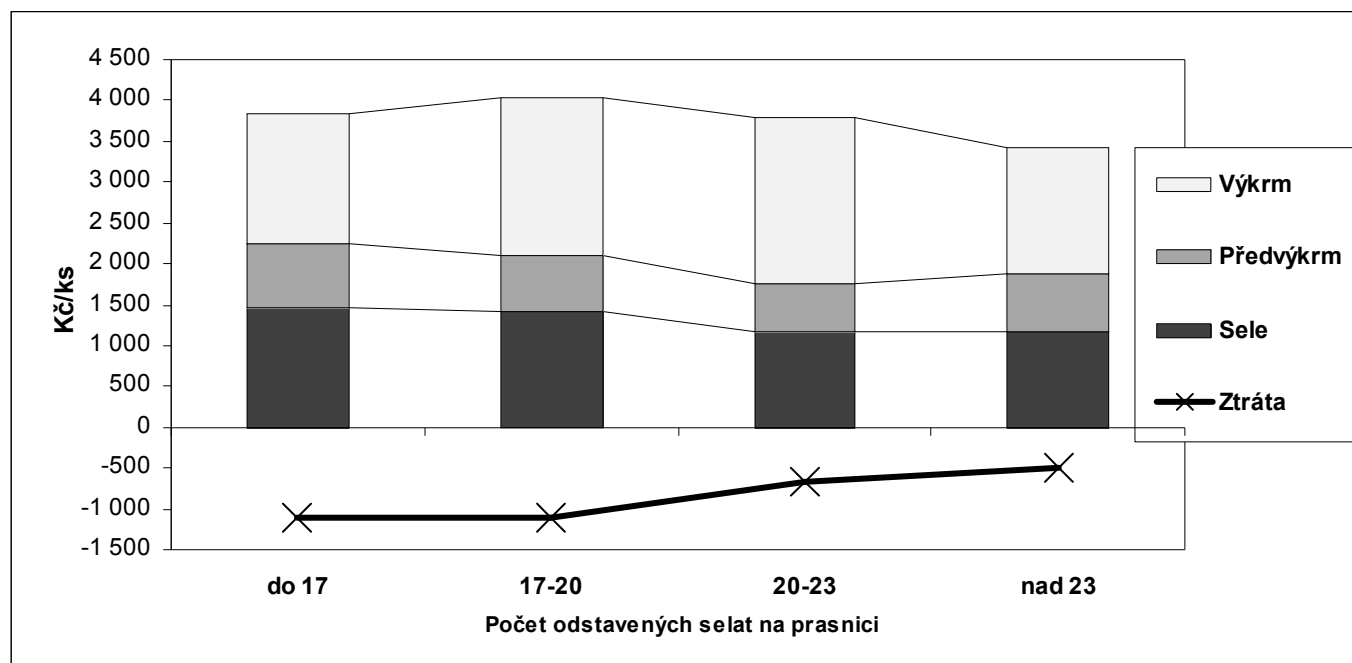
Tabulka 3. Náklad na jatečné prase v závislosti na počtu odstavených selat na prasnici (2010)

Ukazatel	Mj	Počet odchovaných selat na prasnici				Náklady
		do 17	17-20	20-23	nad 23	
Náklad na odstavené sele	Kč/ks	1 467	1 405	1 162	1 162	1 240
Náklad předvýkrmu vepřiků	Kč/ks	770	706	597	716	654
Cena přírůstku ve výkrmu	Kč/ks	1 592	1 926	2 038	1 545	1 826
Celkový náklad na jatečné prase	Kč/ks	3 828	4 037	3 798	3 423	3 720
Tržba za jatečné prase	Kč/ks	2 729	2 942	3 137	2 892	2 983
Náklady na živou hmotnost	Kč/kg	36,35	36,55	32,26	31,67	33,11
Průměrná realizační cena	Kč/kg	26,11	26,81	26,76	27,02	26,71
Hmotnost odstaveného selete	kg	8,6	8,4	8,1	8,0	8,3
Hmotnost předvýkrm	kg	37,6	31,3	30,8	34,5	32,6
Hmotnost při vyskladnění	kg	104,5	109,7	117,2	107,0	111,7

Pramen: Výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobních za rok 2010

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 2. Podíl nákladů v jednotlivých fázích chovu prasat v závislosti na počtu odstavených selat na prasnici za rok (uzavřený obrát stáda)

Závěr

Cílem článku bylo vyhodnotit ekonomiku chovu prasnic v závislosti na počtu odstavených selat a ekonomické výsledky chovu prasat v závislosti na užitkovosti prasnic a prasat ve výkrmu v ČR. Za předpokladu, že podniky přebírají cenu z trhu, je rozhodujícím faktorem rentability produkční efektivnost chovů.

Z ekonomických výsledků chovu prasnic vyplynulo, že s rostoucím počtem odstavených selat na prasnici, klesal náklad na odstavené sele. Ve skupině podniků s více než 20 odstavenými selaty na prasnici byla dosažena značná úspora na odstavené sele, což se projevilo náklady nižšími cca o 2,6-2,8 Kč na 1 kg ž. hm. jatečného prasete ve srovnání s podniky s méně než 20 odstavenými selaty na prasnici. Podniky s vyšší užitkovostí prasnic dosahovaly také podstatně nižšího úhynu selat. S rostoucím počtem odstavených selat se výrazně zlepšovala rentabilita chovu prasnic, nicméně ve všech skupinách podle užitkovosti prasnic byla zjištěna ztráta.

Ekonomika chovu prasat byla zkoumána z pohledu intenzity výroby, charakterizované užitkovostí prasat ve výkrmu a dále byl zkoumán vliv užitkovosti prasnic na nákladovost jatečných prasat. Náklady na jatečné prase jsou vysoce závislé na efektivitě práce v odchovu prasnic a efektivitě v předvýkrmu, celkové náklady na jatečné prase ovlivňují přibližně z 50 %. Zbývajících 50 % připadá na fázi výkrmu prasat. Vysoký počet odstavených a zdravých selat na prasnici lze považovat za klíčový předpoklad ke snížení nákladů na 1 kg živé hmotnosti jatečných prasat. Kvalitní užitkové parametry výrazně zkrátí dobu výkrmu a zvýší obrátkovost zvířat.

Výsledky ukazují, že průměrná rentabilita chovu prasat byla záporná ve všech intervalech užitkovosti, nicméně menší ztráta byla realizována v případě vyšší užitkovosti prasnic resp. vyšší užitkovosti prasat ve výkrmu.

Vysoká užitkovost prasnic příznivě působí na nákladovost jatečných prasat. V podnicích s vysokou užitkovostí prasnic byla dosažena úspora 370-600 Kč na jatečné prase, tj. 3,3-5,5 Kč/kg ž. hm. jatečného prasete. Zároveň byla zjištěna nejnižší ztráta na jatečné prase, která činila cca 530 Kč. Intenzita výkrmu je dalším klíčovým parametrem ve výkrmu prasat, která zkracuje dobu odchovu jatečného prasete a ovlivňuje náklady na jednotku. S rostoucí užitkovostí ve výkrmu prasat se zvyšovala efektivnost vynaložených nákladů, protože užitkovost rostla rychlejším tempem než náklady, tzn. náklady na jednotku klesaly. Z výsledků analýzy také vyplývá, že v podnicích s vyšší užitkovostí prasat byla dosahována vyšší efektivita živé práce s podporou modernějších technologií. Nejnižší náklad na 1 kg ž. hm. byl zjištěn ve skupině podniků s užitkovostí prasat 70-79 kg/100KD, ve které byla zároveň největší koncentrace prasat ve výkrmu a prasnic. Úspora byla realizována především ve fázi odchovu selat, kdy náklady na odstavené sele byly minimálně o 200 Kč nižší než v ostatních skupinách. Tržby nepokrývaly náklady v žádné skupině podle užitkovosti prasat ve výkrmu, ztráta se s rostoucí užitkovostí prasat snižovala.

V souvislosti s vlivem moderních technologií na užitkovost prasat je důležité maximálně cíleně využívat investiční podpory z Programu rozvoje venkova. Z celkové proplacené částky na opatření Modernizace zemědělských podniků v období 2008-2011 tvořily investice do staveb a technologií pro chov prasat přibližně 10 %, v převážné většině u podniků právnických osob.

Seznam literatury

- BAŠEK, V. a kol. (2010): České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010. 77 s. ISBN 978-80-86671-81-9.
- HOUŠKA, L. et al. (2004): Economic weights for production and reproduction traits of pigs in the Czech Republic. *Livestock Production Science*, Vol. 85, Issues 2–3, pp. 209-221.
- JANOTOVÁ, B., BOUDNÝ, J. (2012): Mezinárodní komparace nákladů a výnosů vybraných zemědělských komodit. *Bulletin ÚZEI 2/2012*. 20 s.
- JOHANSEN M. et al. (2004): Factors associated with suckling piglet average daily gain. *Preventive Veterinary Medicine*, Vol. 63, Issues 1-2, pp. 91-102.
- PATTERSON, D. C. (1989): A comparison of various feeding systems for finishing pigs. *Animal Feed Science and Technology*. Vol. 26, Issues 3–4, pp. 251-260.
- POLÁČKOVÁ, J. a kol. (2010): Metodika kalkulací nákladů a výnosů v zemědělství. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010. 73 s. ISBN 978-80-86671-75-8.
- QUINTON, V. M. et al. (2006): Economic weights for sow productivity traits in nucleus pig populations. *Livestock Science*, Vol. 99, Issue 1, pp. 69-77.